מעשה רוקח על המשנה — זבחים

במסכת זו יש י"ד פרקים. והתחלת אותיות עולים מנין שם שדי. וסופי אותיות עולים תתר"מ. כל זה צריך טעם ודעת.

וגם לכאורה תמוה למה התחיל המסכת בדין "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן וכו'"? תחלה היה לו לשנות "לשם ששה דברים הזבח נזבח" השנויה סוף פרק ד', וכל דיני מעשה הקרבנות, ואחר כך ראוי לשנות דינים אלו השנוים בד' פרקים הראשונים שכולם מיירי בפוסלת הקרבנות?

אמנם ליישב מנין הפרקים והתחלת אותיות וגם לקריאת הסדר שם "קדשים", אמנם כבר כתבתי בפתיחה שסוד סדר קדשים לקרב קב"ה בשכינתיה. וכן כתב בהדיא בספר מאורי אור באות ק: "קרבן - קריבו דקב"ה בשכינתיה וכו'", ויפה כתבתי שם שלכך יש בסדר זה י"א מסכתות כנגד ו"ה שבשם. וגם יש בו צ"א פרקים כמנין הוי"ה אדני. והכל הולך אל מקום אחד, שעל ידי הקרבנות נעשה זיוג ויחוד תפארת במלכות. וידוע שעיקר היחוד הוא על ידי מידת יסוד שבו שם שדי.

ובזה מבואר שלכך התחיל במסכת זו י"ד פרקים כנגד י"ד אותיות תפארת יסוד מלכות. והתחלת אותיות עולים כמנין שם שדי שהוא עיקר היחוד. ולכך נקרא הסדר בכלל קדשים שיש בו אותיות שדי באמצע, והתחלה וסוף המה אותיות ק"ם, כמנין אדני למ"ה במכוון. שעל ידי הקרבנות נעשה יחוד אדני ל'מה', היינו תפארת ומלכות, על ידי שם שדי שבאמצע.

וסופי אותיות מן המסכת עולה תתר"מ מיושב גם כן בטוב טעם, דידוע דמילוי שם אדני עולה תרע"א. וכשתחשוב מ"ה שדי תרע"א עם האותיות והכולל עולה מכוון תתר"מ. נמצא שכלל הסדר ופרטות מסכת זו בנויה על זה שעל ידי הקרבנות נעשה יחוד תפארת ומלכות על ידי יסוד. ועוד יותר שנעשה יחוד בכל אותיות שם הוי"ה ב"ה כמבואר בזוהר פרשת ויקרא בסוד הפסוק "אכלו רעים שתו ושכרו דודים וגו'", רעים דלעילא היינו אבא ואמא, דודים היינו זעיר ונוקביה, וכמבואר שם באריכות בדף ד' (ח"ג ד, א).

ובזה מבואר בטוב טעם שברוב הקרבנות – היינו עולה שלמים תודה אשם – היו נותנין מדמם שתי מתנות שהן ארבע, והיינו בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית, ושירי הדם היה נשפך אל יסוד דרומי, ולא התחילו בקרן דרומית מזרחית שהוא הקרן הראשון מן הכבש; מלבד הטעם המבואר בגמרא מפני שלא היה אותו קרן בחלקו של טורף ולא היה לו יסוד כידוע. ולדברינו מבואר, דידוע מזוהר פר' דרוח מזרחית היה בסוד אבא, מזה זרח רוח חיים, ורוח צפונית היה בסוד אמא, ורוח מערבית בסוד ברתא היינו מלכות, ה' אחרונה, ורוח דרומית בסוד ברא היינו ו' שבשם. ולזה היו נותנין מתנה ראשונה בקרן מזרחית צפונית לייחד אבא ואמא, היינו י"ה. ומתנה שניה היה בקרן מערבית דרומית לייחד ה' אחרונה מהשם באות ו'.

ובזה מדוקדק מאוד הלשון "שתי מתנות שהן ארבע", שמתנה ראשונה לייחד י"ה מהשם, ומתנה שניה לייחד ו"ה מהשם. וכל היחוד נעשה על ידי מידת יסוד, לכך היו צריכין להיות המתנות על מקום שיש בו יסוד למזבח. וגם שירי הדם היו נשפכין על יסוד דרומית. ודוק בכל זה ויונעם לך מאוד. ועיין בסידור האר"י זצלה"ה בפרק איזהו מקומן שהביא לשון הזוהר.

ולהבין שב' פרקים ראשונים מתחילין "כל הזבחים" – נלע"ד ליישב גם סוד תיבת "קרבן" מלבד מה שכתב בספר מאורי אור כנ"ל שזה לשון הזוהר ויקרא ריש דף ה' "רבי חזקיה הוי שכיח קמיה דר' שמעון אמר ליה האי דאקרי קרבן - קירוב מיבעי ליה או קריבות, מאי קרבן? אמר ליה הא ידיעא הוא לגבי חברייא וכו' הה"ד לה' קרבן, דאינון כתרין קדישין, לה' הוא, לאתתקנא שמא קדישא וליחדא ליה כדקא יאות וכו'. ושמא קדישא יתעטר בעטרוי לאתבסמא כולא", ועיין שם לשונו הקדוש בשלימות.

ונלע"ד פירוש הדברים שסוד הקרבן הוא להמשיך מוחין לז"א, והיינו יסוד אבא יסוד אימא כידוע. ולכן תמצא שתיבת קרבן עולה יסוד חכמה יסוד בינה אימא. וזהו "קרבן לה' - לאתתקנא שמא קדישא", היינו ז"א. כנלע"ד פירוש זה המאמר.

ואפשר שגם התנא מרמז דבר זה שב' תיבות אלו כל הזבחים מרמזין חכמה ובינה. תיבת כל היינו חמשים שערי בינה. ותיבת הזבחים עולה מכוון ע"ב שהוא בחכמה כידוע.

גם יש לומר טעם על פי פשוטה על המנין התחלת וסופי האותיות של המסכתא שהמה עולים אלף שנ"ד במכוון כמנין דין עולה שלמים חטאת אשם. שבמסכתא זו מבוארים כל דיני הקרבנות, ובארבעה אלו נכללו כל הקרבנות, שתודה ובכור ומעשר ופסח נכלל הכל בשלמים. ועולה כולל עולת בהמה ועולת עוף. וכן חטאת. ועיין בהרמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות. ועיין מה שכתבתי לקמן בסוף מסכת מנחות.

וקודם שנבא לביאור שארי דקדוקים שהתחלנו, נבאר תחלה טעם נכון על שינוי סדר הפרשיות שבתורה. בפרשת ויקרא הסדר כך: פרשת עולה, ומנחה, ושלמים, וחטאת ואשם. ובפרשת צו נשתנה הסדר ומקדים חטאת ואשם לשלמים. ועל התנא דידן לא קשה שמשנה הסדר מן התורה בפרק איזה מקומן דמקדים דיני חטאת לעולה – היינו משום שהתורה מדברת בקרבנות נדבה, כדפרש"י בפסוק "אדם כי יקריב", והמה חביבין יותר לפני הקב"ה מן הקרבנות הבאים על חטא כמבואר בגמרא דחגיגה ובמדרשים בכמה דוכתי, מה שאין כן תנא דידן דמיירי

הכל בקרבנות חובה לכך נקטינהו כסדר כל המקודש מחברו כמבואר בפרק כל התדיר. אבל בתורתינו הקדושה צריכין ליתן טעם על שינוי הסדר.

ונלע"ד דפרשת ויקרא מיירי לדורות כשיבאו לארץ ישראל ויקריבו שם קרבנותיהן. וראיה לזה שבכל הסדר לא הוזכר אהרן רק "בני אהרן" מפני שאהרן נסתלק במדבר. אבל פרשת צו מתחיל "צו את אהרן ואת בניו", ואין צו אלא זירוז מיד ולדורות, והיינו שקרבו קרבנותיהן במדבר, ומזה ימשך השינוי בסדר הקרבנות. הגם שבמדרשים דרשו מה שדרשו בזה על שלא הוזכר אהרן בפרשת ויקרא – שבעים פנים לתורה איכא אינהו בדידהו ואנן בדידן.

וידוע שקרבנות עולה ושלמים טעונין לדורות מנחה ונסכים כדכתיב (ויקרא כג, לז) "עולה ומנחה זבח ונסכים", וכל המקריב עולה ושלמים בלא מנחה ונסכים לא יצא ידי חובתו. אבל חטאות ואשם אינם טעונין מנחה ונסכים. ואיתא במסכת קידושין דף ל"ח ע"ב שר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי בזה אי קרבו ישראל נסכים במדבר, וכתבו שם רש"י ותוס' דבקרבנות ציבור היינו תמידין ומוספין היו מקריבין נסכים אך פלוגתייהו בקרבנות יחיד. ועיין שם בסוגיא.

ובזה מבואר בטוב טעם דלכך בפר' ויקרא דמיירי כשיבאו לארץ ישראל ואז הקריבו מנחה ונסכים גם לקרבנות היחיד, ושלמים המה כולם קרבנות יחיד, שלא מצינו שלמי ציבור אלא פעם אחת בשנה אלא בעצרת, ולכך סידר הפרשיות עולה ומנחה ושלמים, ואף על פי דפרשת מנחה האמורה כאן מיירי במנחת נדבה ולא במנחת נסכים – מכל מקום שם מנחה חד היא וקאי פרשת מנחה למעלה ולמטה לעולה ושלמים ששניהן טעונין מנחת נסכים. מה שאין כן פרשת צו דמיירי מיד ולדורות והיינו מה שהקריבו במדבר ואז לא היו מקריבין מנחת נסכים לשלמים שהם קרבנות היחיד. ולכך מפסיק בין מנחה לשלמים בפרשת חטאת ואשם.

ואל יקשה לך הרי במדבר גם בעולות יחיד לא היו מקריבין מנחת נסכים – לזה תשובתו בצדו דפרשה מיירי באמת בעולת צבור כדכתיב (ויקרא ו, ב) "זאת תורת העולה", היינו עולה ראשונה עולת תמיד שהיא ראשונה בכל יום לכל הקרבנות. ובזה מבואר גם כן "הוא העולה", יש קרי וכתיב. הכתיב "הוא", לשון זכר, וקאי על העולה שהיא זכר. וקרי "היא", לשון נקיבה קאי על המנחה שהקריבו עם העולה. ואין להאריך כאן יותר.

ולייישב מה שהקשינו דלכאורה היה לתנא להתחיל במשנה שבסוף פרק ד' (משנה זבחים ד:ו) "לשם ששה דברים הזבח נזבח", וכל דיני מעשה הקרבנות, ואחר כך ראוי לשנות אותן דינין המבוארים בד' פרקים ראשונים שכולם מיירי בפסלות הקרבנות.

ניישב תחלה אותה המשנה וזה לשונה (משנה זבחים ד:ו): "לשם ששה דברים הזבח נזבח. לשם זבח, לשם זובח, לשם השם, לשם אישים, לשם ריח, לשם ניחוח. והחטאת והאשם לשם חטא. אמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר".

ויש כאן כמה דקדוקים. חדא, מנינא למה לי, "לשם ששה דברים"? היה לו לומר "הזבח נזבח לשם זבח וכו'". או היה לו לשנות כך: "לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבח וזובח לשם השם ואישים וריח וניחוח. "לשם...לשם.." היתירים למה לי? וביותר קשה דהא מקרא דנפקא לן – "אשה ריח ניחוח לה'" – נאמר השם לבסוף, אם כן היה לו לשנות כסדר הפסוק – "לשם השם" לבסוף. ואם מפני כבוד השם רוצה להקדימו היה לו לשנות תחלה "לשם השם".

לכן נלע"ד דרבינו הקדוש הורה לנו בזאת המשנה סוד הקרבנות, ולכן תמצא במשנה זו עשרה פעמים תיבת "שם". דוק ותשכח. ולכן כשתחשוב ה' תיבות אלו לשם ששה דברים הזבח נזבח עם התיבות והכולל עולה מכוון כמנין עשר ספירות. ותיבת שם עולה מנין ספר. וי' פעמים שם היינו עשר ספירות.

ושם הוי"ה הוא מידת ת"ת וכולל כל עשר ספירות. נמצא דתיבת "השם" המוזכר במשנה, והיינו שם הויה המוזכר בפסוק, מידת ת"ת, והוא ספירה חמישית מלמטה למעלה. לכן נקט "לשם השם" אחר "לשם זבח לשם זובח". נמצא שתיבת "השם" הוא שם חמישי המוזכר במשנה והיינו מדת ת"ת שהוא ספירה חמישית מלמטה למעלה. ודוק היטב.

ובסידור האר"י ז"ל בפסוק "אשה ריח ניחוח לה'" כתב סוד עליות העולמות – "אשה ריח ניחוח לה'" – עשיה ליצירה לבריאה לאצילות, יעו"ש, מבואר שעל ידי סוד הקרבן יש עליות העולמות אבי"ע. וידוע גם כן שסוד שם הויה ב"ה בד' מילואיו יש בד' עולמות אלו. וד' מילואים של שם עולים רל"ב עם אותיות אבי"ע עולים כמנין שם שדי עם הכולל. ולכן ראשי האותיות עולים מנין שדי להורות זה.

וידוע שבכל עולם יש בחינות ד' עולמות. ובעולם אצילות יש יחוד גמור. ואפשר משום הכי העמיד רבינו הקדוש במסכתא זו י"ד פרקים כנגד עולמות עשיה יצירה בריאה שיש בכל אחד מהן בחינות ד' עולמות – הרי י"ב פרקים, ונגד עולם אצילות ששם יש יחוד גמור לא העמיד רק ב' פרקים בסוד שתי מתנות שהן ארבע כדכתבתי.

היוצא מכל זה שד' פרקים ראשונים מן המסכתא המה כנגד עולם עשיה מלמטה למעלה. וידוע שבעולם עשיה שם שולטין הקליפות ומהם יבאו כל פסולי המוקדשין. לכן העמיד בד' פרקים ראשונים כל דיני פסולי המוקדשין. ואין להאריך יותר. וה' יאיר עינינו בתורתו הקדושה.